

האם "אדם מועד לעולם"? ו"מזיק ברשות"

[8]

מגיד משנה

כבר כתבתי פ' ראשון דאונס גמור שכתבו ז"ל שהוא פטור, והרב לא חילק.

ש"ך

דוקא שאינו אנוס - הלשון מגומגם וכך הל"ל וי"א דוקא שאינו אנוס גמור, דמלשון הרמב"ם והמחבר משמע דאין חילוק, וכ"כ הרב המגיד דלהרמב"ם אין חילוק.

כסף משנה

כתב ה"ה והרב לא חילק ויש לתמוה על ה"ה שהרי מדין היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו שכתב רבינו בסמוך משמע בהדיא שהוא פטור באונסים גמורים וכ"כ שם ה"ה עצמו לדעת רבינו.

דרישה

לא גרס במ"מ הנ"ל "והרב לא חילק" אלא "והרב לא חולק"... וכן נדפס לפנינו לשון המ"מ בדפוס ב"י... ומשום הכי לא תמה עליו בב"י כמו שתמה שם בכס"מ.

הגר"א

ודוקא - עתוס' שם כ"ז ב' ד"ה ושמואל כו' וכ"כ הרא"ש שם ותוס' דב"מ פ"ב ב' ד"ה וסבר כו'... וכן בס"ג בדברי רמב"ם וכ"כ המ"מ וכ"מ.

[9]

רמב"ם הל' אישות פרק כא הל' ט

האשה ששברה כלים בעת שעושה מלאכותיה בתוך ביתה פטורה, ואין זה מן הדין אלא תקנה, שאם אין אתה אומר כן אין שלום בתוך הבית לעולם אלא נמצאת נזהרת ונמנעת מרוב המלאכות ונמצאת קטטה ביניהם. ראב"ד: האשה ששברה כלים בעת שעושה מלאכותיה בתוך ביתה פטורה אין זה מן הדין. א"א לא מן השם הוא זה אלא מפני שהיא שמירה בבעלים שהוא שכור לה בכל שעה.

[10]

שו"ע סי' שיט ע"פ ב"מ קא ע"ב

מי שהכניס פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו, או שהטעהו עד שהכניס פירותיו, והניחם והלך, יש לבעל הבית למכור לו מאותם הפירות כדי ליתן שכר הפועלים שמוציאין אותם ומשליכים אותם לשוק. ומדת חסידות הוא שיודיע לבית דין וישכירו במקצת דמיהם מקום, משום השבת אבידה לבעלים, אף על פי שלא עשה כהוגן. ויש אומרים דצריך להודיעו תחלה, ואם נאנסו לאחר שהודיעו, פטור (הרא"ש וטור).

[11]

שו"ע סי' רצב סע' ו

המפקיד חבית אצל חבירו... הגה: טלטה לצורך מקומה, חייב בפשיעה ופטור באונסין, ואם אירע האונס מחמת שינוי המקום, אם ייחדו לה הבעלים מקום, חייב אפילו משהניחה. ואם לא ייחדו לה הבעלים מקום, פטור משהניחה (טור בשם הרמ"ה).

נתיבות

האונס מחמת שינוי מקום - עיין סמ"ע ס"ק י"ג דאפילו המקום השני משומר יותר מהראשון וכו'. ולפענ"ד הדברים תמוהים, דהא אפילו שומר שמסר לשומר, אף דודאי אסור לעשות כן מטעם שאין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר, אפ"ה לא חשיב פשיעה כמבואר בב"מ דף ל"ו ע"א בתוס' שם.

[1]

ב"ק פרק ב משנה ו

אדם מועד לעולם: בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן. סימא את עין חברו ושבר את הכלים משלם נזק שלם.

[2]

ב"מ פב ע"ב

תנו רבנן: המעביר חבית לחבירו ממקום למקום ושברה... רבי יהודה אומר: שומר חנם - ישבע, נושא שכר - ישלם.

ב"ק צט ע"ב

הנותן בהמה לטבח וניבלה, אומן - פטור, הדיוט - חייב, ואם נותן שכר, בין הדיוט בין אומן - חייב.

[3]

ב"ק כז ע"א

אמר רבה: נפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש - חייב על הנזק ופטור בד' דברים.

[4]

תוס' ב"מ פב ע"ב; ב"ק כז ע"ב

וי"ל דנתקל הוי לרבי יהודה כעין גניבה דהוי קרוב לאונס ולכך פטור אדם המזיק ולא מחייב אדם המזיק אלא בדבר שהוא כעין אבידה דהוי קרוב לפשיעה.

[5]

רמב"ן ב"מ פב ע"ב

ומצאתי בתוס' בב"ק שמפרשים אותה משום אדם המזיק, וא"כ למה פטרוהו לדברי האומר אנוס הוא והלא אדם מועד לעולם בין באונס בין ברצון, והם השיבו שאינו חייב באונסין גדולים וסמכו אותה מן הירושלמי שאמרו ביטן ובא חבירו וישן אצלו הוא המועד, ואי אפשר להעמידה דהתם משום דשני פשע בעצמו... ועוד הביאו טבח אומן שקלקל דפטור בחנם ואמאי אדם מזיק הוא... אין באומן הטועה במלאכתו משום מזיק, וסוף דבר... רוח שאינה מצויה אפילו כאותה של אליהו במשמע.

[6]

שיטה מקובצת ב"ק כז ע"א

ורב"א פירש דאדם המזיק דמי לשומר שכר בין לכעין גניבה בין לכעין אבידה ואם נתקל ונפל על הכלים ושברם חייב והא דפטור נתקל במעביר חבית וכן טבח שקלקל משום דכיון שמתעסקין הן לטובת הניזק לאו אדם המזיק הוא ויש להם דין שומר אם שומר חנם שומר הנם ואם שומר שכר שומר שכר.

[7]

שו"ע סי' שעח - ע"פ רמב"ם

א: אסור להזיק ממון חבירו. ואם הזיקו, אף על פי שאינו נהנה, חייב לשלם נזק שלם, בין שהיה שוגג בין שהיה אנוס. (ודוקא שאינו אנוס גמור, כמו שיתבאר). כיצד, נפל מהגג ושבר את הכלי, או שנתקל כשהוא מהלך ונפל על הכלי ושברו, חייב נזק שלם.

ג: היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו ונפלה והזיקה, אם לא היתה מהודקת וחזקה, חייב. ואם היתה חזקה ומהודקת ונשמטה או שהתליעה, הרי זה פטור, שזו מכה בידי שמים היא. וכן כל כיוצא בזה.